

Csaba László: vannak állami kiadások, amiket meg lehetne fogni, de nem a tanárbéreken kellene kezdeni

Millei Ilona | 2022. március 11. 07:20

„Magyarországon minden abba az irányba hat, hogy a következő időszakban az infláció még tovább fog nőni. Következésképp, ha ott van valaki a pénzpiacon, racionálisan ezt várhatja. Ezt a várakozást megtörni szinte lehetetlen” – nyilatkozta a Hírklikknek Csaba László. A közgazdász egyetemi tanár hozzátette: megyünk át a kétszámjegyű infláció időszakába. Úgy véli, a kiadásokat lehetne radikálisabban visszafogni, a három nagy presztízskiadást, a Paks2-t, a Fudan Egyetemet és a Budapest-Belgrád vasútvonalat minden további nélkül el lehetne engedni.

– Februárban nyolc százalék fölött volt az infláció, és ebben még nem volt benne a háború hatása. Mi volt ennek az oka?

– Azt gondolom, hogy az infláció tekintetében a világban van egy nagy fordulat, ami Magyarországot is elérte. Ennek vannak anyagi és lélektani elemei is. A lélektani elem a várakozást jelenti, ami önmagát teljesíti be. Öt évvel ezelőtt az volt az általános vélekedés, hogy túl vagyunk az infláció-problémán, ha valami gond lehet, az a defláció. Ehhez képest megváltozott a várakozás. Fél évvel ezelőtt az Egyesült Államokban nagy vita folyt arról, hogy az infláció kilövése átmeneti folyamat-e, és arra jutottak, hogy nem. Ennek következtében mindenki más is, tehát az angol jegybank, az Európai Központi Bank (EKB), a japán bank – ha nagyon nyögvenyelősen is – elfogadta, hogy ez így van. Fontos tényező, hogy a világban megváltozott az inflációról való gondolkodás, és a szereplők várakozása is. Tehát nem arról van szó, mint amit egy évvel ezelőtt mondtak, hogy amikor a gazdaság kilő, az infláció is megnő, és ez egy átmeneti folyamat, majd visszatérünk az árstabilitás időszakába. Ez a várakozás része az inflációnak. Emellett vannak a reálfolyamatok. Én például reálfolyamatnak tekintem, ha tartósan magasak az olajárak. Ha tartósan gyengül a forint árfolyama, annak van árfelhajtó hatása, ha nem is akkora, mint 25-30 évvel ezelőtt. Ezek mellett van még mind Amerikában, mind Magyarországon a kormányzati költekezés. Az Egyesült Államokban – ha nem is olyan mértékben – 6 millió dolláros összegben, ahogy azt Bernie Sanders elképzelte, de mondjuk 2-2,5 millió dollár értékben a kormány olyankor kezdett el költekezni, amikor az infláció is éppen föllángolt. Ez önmagát erősíti. Milton Friedman, Nobel-díjas amerikai közgazdásztól tudjuk: lehet költekezni egy darabig úgy, hogy ez nem érinti az árszínvonalat, de egy idő múlva máshol meg igenis elkezd érinteni. Az amerikai kormányok az elmúlt négy-öt évben nem nagyon törődtek a deficittel. Trumpék ugyan neoliberais szöveget nyomtak, de a gyakorlatban nem nagyon foglalkoztak az államháztartás egyensúlyával és az adósság-rátával. Épp tegnap este egyezett meg az amerikai Kongresszus arról, hogy a kormánynak azért annyi pénzt kell adni, hogy ki tudja fizetni a munkatársait. Úgyhogy most megint fölemelték az adósság-limitet. Ez egy állandó probléma. Az ember pedig azt gondolná, hogy a neoliberais, konzervatív szövegeket nyomó kormány, mint amilyen a Trumpé volt, a költségvetési hiány ügyében szigorú. Szó sincs arról, a

kiindulópont sem ez volt. Ehhez képest jött egy nagy költekezés egy olyan időszakban, amikor az infláció fölerősödött, és ez hajtja fölfelé Amerikában is az árakat.

– Ez Magyarországon is így van?

– Nálunk ebben hasonló a helyzet. Van egy gyors gazdasági növekedés közepette tíz százalék körüli hiány 2021-re, mert annyi a finanszírozási igény. Akkor is, ha az európai statisztikai szabályok lehetőséget adnak arra, hogy ebbe bizonyos tételeket ne számoljanak bele. Attól még a finanszírozási igény tíz százalék körül volt tavaly, egy hét százalékkal növekvő gazdaságban, ami önellentmondás. John Maynard Keynes brit közgazdász – akire mindig hivatkoznak – azt mondja, amikor a gazdaság növekszik, akkor többleteket kell elérni. Nem az a vívmány, hogy azt mondjuk, ezt a hiányt is tudjuk finanszírozni a piacról. Ez igaz, de így nem mehet. Gyors gazdasági növekedés idején nagy hiányt halmoztunk föl. A második probléma, hogy nem hívtuk le a pénzeket az Európai Uniótól. Ami kellett volna, hogy jöjjön az Újjáépítési Alapból, meg a 2021-27-es költségvetésből, azt nem hívtuk le. Még nem is indult el a jogállamisági eljárás, és már nem tudtuk lehívni, mert a magyar kormány részéről olyan kereteket nyújtottak be, amik egyáltalán nincsenek összhangban az EU elképzeléseivel. Akkor pedig lehet a választók előtt büszkélkedni, hogy mi „kurucosan” beszélünk velük, de a benyújtott kereteket az unió nem fogadja el. Ez azt jelenti, hogy a pénzt, amit az EU-tól kellett volna megkapni, a pénzpiacról kellett felvenni. Ezzel már 2021-ben olyan adósságnövekedés ment végbe, aminek a finanszírozását a piacról kellett biztosítani, holott ennek a pénznek elvileg az unióból kellett volna jönnie.

– Mi lesz, ha megindul a jogállamisági eljárás is?

– Ha az idén még elindul, ez azt jelenti, hogy nem fog jönni a pénz, megint ki kell menni érte a piacra. Egyelőre Magyarországnak még van akkora mozgástere, hogy föl tud venni további pénzt a piacról, de az teljesen nyilvánvaló, hogy ez egy rossz irányú folyamat. Azt nem látjuk, hogy a kormány a fékre akarna lépni, azt viszont igen, hogy a Magyar Nemzeti Bank nagyon óvatosan emelgeti a kamatot, és a saját kamatszint a tegnapi emelés után is jelentősen negatív. Matolcsy György szövege ugyan nagyon kemény: „most már megszorítunk, most már felelősségteljes lesz a politika”, de a gyakorlat az nem ilyen. Ma az országban a monetáris politika is még mindig jelentősen laza. A költségvetési politika szuper laza. A pénzügyminiszter pedig időről időre elmondja, hogy nem akarunk megszorítani semmit. Akkor elkerülhetetlen az infláció. Azt látjuk, hogy mind a két oldalról megy be a pénz, az emberek azt a pénzt, amit megkaptak adó-visszatérítésben és 13. havi nyugdíjban, elköltik, az állami beruházások továbbra is lendületesen folynak, mintha mi sem történt volna, és ez azt jelenti, hogy költségoldalról, meg keresleti oldalról is megvan az inflációt fölhajtó tényező. Semmi nem hat ellene. Vagyis, amikor megvan a költségoldal, a keresleti oldal, a várakozás, és külföldről is ilyen jelzések jönnek, akkor mi tartaná vissza az inflációt?

– Hová vezet ez a folyamat?

– Azt gondolom, hogy mindez gyorsítja az inflációt. Az a veszélyes ebben a folyamatban – ahogy Friedrich August von Hayek, osztrák Nobel-díjas közgazdász mondja –, hogy ezek az inflációval kapcsolatos várakozások önmagukat gerjesztik. Évről évre gyorsabb lesz anélkül, hogy ezt bárki külön gerjesztené, és anélkül, hogy a kormány egy kimondottan agresszív, inflációs, felelőtlen politikát folytatna. Én most azt látom, Magyarországon pontosan ez történik: minden egy irányba hat.

Következésképp, ha ott van valaki a pénzpiacon, racionálisan mi másra várhatna, mint, hogy a következő időszakban az infláció még tovább fog nőni. Ez a legveszélyesebb, ami történhet. Ezt a várakozást megtörni szinte lehetetlen.

– De meddig nőhet az infláció?

– Egy olyan helyzetben, amiben Magyarország van? Már megyünk át a két számjegyű időszakba. Már látjuk, van ilyen előrejelzés, hogy egy-két hónap múlva a két számjegyű tartományban leszünk. Szerintem el fog jönni az a pillanat, amikor a benzinárát sem lehet államilag megkötni, és akkor visszajutunk oda, ahonnan elindultunk: tudjuk, hogy lehet ilyet csinálni, de akkor jönnek a hiányok. Ez egy kellemetlen történet, azon kívül is, hogy nem működik a gazdaság alkalmazkodási mechanizmusa. Hiszen, ha hagyjuk, hogy az ár magas legyen, akkor a kereslet és a kínálat alkalmazkodni fog hozzá. Mi kevesebbet fogyasztunk, a termelő többet termel, és létrejön az új egyensúly. De, ha ez nincs, akkor hiány van, és erősödik, romlik a minőség, és hol ehhez, hol ahhoz nem lehet hozzájutni. Most egy olyan időszakban vagyunk, amikor ezek a várakozások eleve kedvezőtlenek. Erre jön a háború, ami nyilvánvalóan nem tesz jót senkinek és semminek, se a befektetésnek, se az árfolyamnak. Akkor sem, ha nincs fennakadás, mert azt gondolom, az oroszoknak valamennyi bevételre szükségük van, ezért olajat, gázt, aranyat, villamosáramot el fognak adni. Az ukránok is ugyanúgy. Vagyis fizikai hiány nem lesz, de amíg ez a konfliktus tart, az ár egészen biztosan nem megy le. Ez van, amikor minden egy irányba hat, az infláció föllángol, és nincs ellenható tényező. Korábban lehetett azt mondani, hogy a Covid miatt le van zárva a gazdaság, akkor az emberek nem termelnek, nem fogyasztanak, nem mennek el nyaralni, vendéglőbe, nem ülnek be az autóba. Akkor mindent egybevéve, a kereslet összeszűkülése alacsonyan tartja az árakat. Az igaz, hogy amikor a gazdaság újraindul, akkor annak van egy átmeneti hatása, de ha ez az átmeneti inflációs hatás egy harmadik, negyedik, ötödik tényezővel erősödik meg, az infláció fönn fog maradni.

– Ha elszáll az infláció, akkor újra emelni kell a nyugdíjakat, de mennyivel?

– Igen, emelni kell. Azon még spekulálnak, hogy mennyivel. A gazdasági elemzők egyelőre hónapról hónapra meglepődnek, hogy az infláció még a hivatalos kimutatások szerint is magasabb, mint amire számítottak. Azzal azért, hogy még az első félévben elérjük a két számjegyű inflációt, senki sem számolt, legkevesbé a kormány. Meg kell látni, hogy végül is mennyi lesz, és nyilván ahhoz kell emelni a nyugdíjakat is. Én egyébként ezt a részét látom a kevésbé problematikusnak, mert ez adva van. A nyugdíjasok háromnegyede, négyötöde nagyon szerény összegekből él, nem nagyon látom, hogy ebből vissza lehet venni. A kiadásokat lehetne radikálisabban visszafogni. Van a három nagy presztízskiadás, és egyikre sincs szükség: ez a Paks2, a Fudan Egyetem és a Budapest-Belgrád vasútvonal. Ezt a hármat például minden további nélkül el lehetne engedni. Ezen felül is vannak visszafogható kiadások, az év végén kiszórták a pénzt a legkülönbözőbb helyekre, és emellett jött még az adó-visszatérítés és a 13. havi nyugdíj. Én úgy látom, hogy azt a mutatót még az ellenzék se vette nagyon komolyan, hogy két hónap alatt az éves hiány fele összegjött, és semmi nem mutat arra, hogy ez a szám a következő hónapokban magától csökkenne. Azért az egy félelmetes dolog, hogy a deficit ilyen ütemben nő. Muszáj lesz a kiadásokon spórolni, és a kiadások igen jelentős része beruházás jellegű, meg az, amit az állam magára költ.

– Magyarul a pedagógusok ne számítsanak béremelésre, a nyugdíjasok nyomorogjanak tovább, majd csak lesz valami?

– Én azt gondolom, hogy épp ezen a két területen lehetne lazább a költségvetés. A kiadáson belül a beruházási kiadások azok, amiket meg kellene fogni. Nagyon sok olyasmi van, amit az állam saját magára költ. Ott van például a sport, a hadi kiadások, de a túlhizlalt kormányzati apparátus is, 80 fölötti államtitkárral, és háromszoros számú helyettes-államtitkárral, a kormánybiztosokkal és minden egyébvel. Én emlékszem rá, hogy amikor a Járai Zsigmond volt a pénzügyminiszter, akkor a Pénzügyminisztérium munkatársi állománya olyan 600 fő volt, most ennek a négyszerese. Vagyis vannak állami kiadások, amiket meg lehetne fogni, de ezt nem a tanárbérekkel kellene kezdeni. Mert vannak még ehhez mérhető nagyságrendű kiadások, amiknek a hozadéka nem látható be, szemben a pedagógus béremeléssel, ami egy nagyon megkésett, és mindenképpen szükséges dolog.